

מראי מקומות- סנהדרין ק"ו

- (א) **מה קנה זה... אבל בלעם הרשע ברכן בארז, מה ארז וכו'- ע' בערוך לנר שהאריך בביאור החילוק בין קנה לארז, דבקנה, דהיינו הכנעה, יש מעלות לענין ד' דברים, לימוד התורה, גידול בנים, חיזוק האמונה, ויכולת לעמוד כנגד כל היות העולם, משא"כ למי שיש בו רוממות, ע"ש באריכות בדבר זה.**
- (ב) **לא היית עמנו באותה עצה, מי הושיבך אצל איתני עולם- לכא' תמיהתו תמוה, הרי אף שהי' באותה עצה, אבל הוא ברח, וא"כ, מהו החסרון בהא שהי' באותה עצה. וכ' העיון יעקב דאע"פ שלא יעץ כלום להרע לישראל, ואדרבה, בשביל שברח זכה לכך, מ"מ עשה שלא כדין בהתחברו לרשע, שהרי אם דיין יודע בחבירו שהוא רשע, אל יצטרף עמו.**
- (ג) **ג' היו באותה עצה- פרש"י, דכל הבן הילוד היאורה תשליכוהו. וע' לקמן מה שהבאנו עוד פ"י מהדעת זקנים.**
- (ד) **ג' היו באותה עצה, בלעם איוב ויתרו וכו'- ע"י בחי' הגרי"ז בסוטה (יא, וכן הוא בשיחות מוסר [ה', תשל"ג]) דביאר ענין המדה כנגד מדה של שלשתם. הא דבלעם פשוט הוא, כיון דיעץ נהרג. ומה דאיוב נידון ביסורין, היינו משום דטעמו של איוב ששתק הי' משום שלא רצה למחות, דסבר שלא יועילו דבריו כלל, ומשו"ה שתק. וע"כ נענש ביסורין, דע"י היסורין יצעוק, ומזה חזינן המדה כנגד מדה להראותו דאף עכשיו הוא צועק אע"פ שאין מועיל לו כלום (וע"ע בערוך לנר על דרך זה, ובאו"א קצת). ויתרו, שברח ועזב חצרות מלכים (שהרי הי' הוא מיועצי פרעה והי' מקומו שם בחצרות מלכים), זכה שישבו בניו בלשכת הגזית, וע"כ זכה שישבו בניו בלשכת הגזית.**
- (ה) **עמך לעם הזה מיבעי לי- כ' העיון יעקב דרש"י על התורה פ"י באו"א, דאיעצך מקרא קצר הוא מהו העצה, ואשר יעשה העם הזה לאחרית הימים קאי על העתיד שיעשה בידי דוד.**
- (ו) **אלוקיהן של אלו שונא זמה- ע' בתורת חיים שהעיר על לשונו "אלקיהן של אלו", הרי בלעם נביא הי', וודאי ידע האמת כי ד' הוא האלקים אין עוד מלבדו, ולמה לא אמר אלקים. ותי' משום שהוא יתברך אינו מייחד שמו אלא על כלל ישראל, ולכן נקרא אלקיהן של אלו. וגם משום דכיון דנבאש בלעם, הי' נטרד ממנו יתברך, א"כ אמר אלקיהן של אלו.**
- (ז) **אלוקיהן של אלו שונא זמה, וכו'- כ' התורת חיים דמשמע דעצת בלעם הי' רק לענין הזנות, אבל הנשים מעצמן לא רצו להתפתות לזנות עד שעבדו לפעור ואכלו מזבחי אלהיהן. וע"ש מש"כ לפרש הפסוקים בפ' זו עפ"ז.**
- (ח) **ועדיין לא נאסר יין של נכרים- ע' בספר המצוות להרמב"ם (ל"ת קצ"ד), דכשכ' שם להוכיח דאיסור יין נסך איסור תורה הוא, כ' להוכיח כן ממעשה שהובא בסוגיין, וכ' דמהא דאי' דעדיין לא נאסר יין של גוים, מוכח דאח"כ באמת נאסר (ורק דעדיין לא נצטוו במצוה זו). וכ' בהשגות הרמב"ם שם שראי' זו הוא ודאי טעות, שהרי היין עמוני שהי' אצלם לא הי' יין נסך, אלא סתם יינם, ולזה אמרי' בגמ' דעדיין לא נאסר, שהרי דין סתם יינם הוא באמת מדרבנן, ועדיין לא אסרו חז"ל סתם יינם. וע' בבאר שבע, שכ' ליישב דעת הרמב"ם, דגם הוא יבאר דסוגיין מיירי באיסור סתם יינם, אלא שלא היו אוסרים סתם יינם אא"כ יהי' יין נסך אסור מן התורה, ולכן שפיר הביא ראי' מכאן דיין נסך אסור מן התורה [וקשה טובא לפרש כן בלשון הרמב"ם].**
- (ט) **ובשעת שישראל אוכלין ושותין ושמחין, וכו'- כ' העיון יעקב דזה להראות דעבירה גוררת עבירה, מתוך אכילתם ושתיתם יותר מדאי, ושמחים בשמחה שאינה של מצוה, ע"כ הלכו לטיול ולא עסקו בתורה ומצוות, ובאו לידי שתיית יין וניאוף.**

(טו) **בר ל"ג שנין או בר ל"ד- פי' התורת חיים,** דספק הגמ' הוא אם אמרי' דהוי בר ל"ג, ונכנס לשנת ל"ד שלו, או דהוי בר ל"ד, ונכנס לשנת ל"ה שלו, והשאלה הוא אם אמרי' אצלו מקצת שנה ככולו או לא, דא"כ, אין שיין לומר דנכנס לשנת ל"ה, דא"כ נמצא דבאמת כבר הגיע לחצי ימיו. **ומה** דמבואר דמת דוקא באופן שהוא קרוב לחצי ימיהם (ולא הרבה קודם), כ' המהרש"א שהוא דוקא באופן זה, שהרי אם הי' מת הרבה זמן מקודם, לא יהי' ניכר שמת משום שהוא מאנשי דמים ומרמה, ולכן דוקא מת באותה תקופה.

(טז) **בר תלתין ותלת שנין בלעם חגירא כד קטיל יתי' וכו'- העיר רש"י,** הא בעמוד א' אמרי' דבלעם הי' בעצה דהבה נתחכמה לו, שהי' ביותר ממאתים ועשר שנים מקודם, ואיך שיין לומר שהי' בן ל"ג. וכ' דצ"ל דגמ' כאן לית לי' להא דעמוד א'. ומש"כ רש"י ר"י שנים, לכאור' ק', שהרי השעבוד לא התחיל עד לאחר מיתת יוסף. וכ' המהרש"ל דצ"ל דס"ל לרש"י דבעצם הי' העצה מתחלת ירידתם למצרים, אלא דלא נגמרה עד לאחר לידת מרים [אולם צ"ע מנין לרש"י כן]. **וע' בדעת זקנים מבעלי התוס' (שמות א', י'),** שג"כ הק' כן, וכ' דמה דאמרי' דג' הי' באותה עצה, אין הביאור כמש"כ רש"י, עצה דהבה נתחכמה, אלא העצה דבנות מואב. וע"ש מה שהק' ע"ז, ומה שהק' עור מהגמ' בזבחים (קטז), דאי' דבשעת מתן תורה נתקבצו כל הגוים אצל בלעם לשאול על קול ההמון ששמעו, ומעשה דהריגת בלעם הי' לאחר מ' שנה, וא"כ איך שיין לומר שלא הי' אלא ל"ג בשעת מיתתו. וע"ש מה שהאריך בזה, ולא תי'. וע"ע בחזקוני שם (פסוק ט'), שכ' דצ"ל דתרי בלעם היו, וזה דהבה נתחכמה לו הי' אבי אביו של בלעם דגמרון.

(יז) **בכולהו לא תפיש למדרש לבר מבלעם הרשע, וכו'- פי' העיון יעקב,** דהא דורשי רשומות היו אומרים דכולם באים לעוה"ב חוץ מבלעם, דכ"ע ס"ל דלא אתי לעלמא דאתי.

(יח) **בתחלה יושב הקב"ה ודואג שמא יצא זה לתרבות רעה, וכו'- כ' הבן יהוידע** דאין

(י) **עד שתכפור בתורת משה רבך- פי' המהרש"א,** דבתורה כתי' לאסור מואבים לקהל ד'.

(יא) **כל מקום שנא' וישב אינו אלא לשון צער- פי' המהר"ל,** דמי שהוא חסר, הרי הוא עמל לעמוד בשלמות, וכל שהוא עומד לשלמות, לא ימשוך אחר החסרון. אבל מי שהוא יושב ונח, כאילו הגיע כבר אל ההשלמה, אז ימשך אחר דבר זה העדר וחסרון, וממילא בא לידי צער. **וע' בעיון יעקב** שהביא עוד פעמים דוישב לא הי' במקום צער, וכ' דמה שהתורה הביא מקראות אלו, היינו משום דבאלו הישיבה גרם הצער, שביקש יעקב לישב בשלוה, וכלל ישראל ישב שם והיו שמחין, וכו'. עוד כ' הענף יוסף דעל הרוב דברו, ובדרך אסמכתא היא, אבל ודאי יש מקומות דכתי' וישב ולא הי' צער.

(יב) **בלעם מאי בעי התם, שהלך וכו'- העיר המהרש"א,** למה הלך למדין ולא למואב. וביאר דזקני מואב באמת לא נטלו עצת בלעם, אבל זקני מדין הלכו אחר עצתו, שהרי צור מלך מדין הפקיר בתו לזנות [אולם ק"ק, שהרי הזנות הייתה עם בנות מואב, רצ"ע].

(יג) **בתחלה נביא ולבסוף קוסם- פרש"י,** דלבסוף, כשנתן עיניו לקלל ישראל, ניטלה ממנו נבואה, ונעשה קוסם. והק' הבן יהוידע, הא כל דברי הנבואה אשר נכתבה התורה בשמו, היו אחר שנתן עיניו לקלל. ולכן פי', וכ' שכ"כ הרמ"ה (וכ"כ העיון יעקב), דאחר שנתן עצה לבלק להחטיא את ישראל מיירי.

(יד) **שקיימו בו ד' מיתות- כ' המהרש"א** דאפשר דהוו ידעי דבכל הני ד' מיתות הי' חייב, דכולהו איתנהו בי', ומאי טעמא קאמר בהמשך "לבר מבלעם הרשע", דכמה דמשכחת בי' דרוש בי'. עוד כ' המהרש"א על מש"כ רש"י לפרש הד' מיתות, דלפי דברי רש"י נמצא שכבר מת קודם הסקילה והשריפה. וע"ש שביאר באו"א, דסקלו בקצת אבנים ולא הרגו, ונתנו מעט פתילה של אבר לתוך פיו, ונמצא שלא הרגו, וכן חנקוהו מעט, ומה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא, ושוב חתכו ראשו.

(כב) **רבנותא למבעי בעיי... אלא הקב"ה ליבא בעי- פרש"י**, ללמוד תורה, רחמנא ליבא בעי. והמהרש"א פ"י דהחסרון הי' שהיו מסופקים בדבר ולא סלקא להו שמעתא אליבא דהלכתא, הקב"ה ליבא בעי, דהיינו קרא דכתי' גבי דוד, שהי' מכוין בדבר ההוא, וסלקא לי' אליבא דהלכתא.

(כג) **בשני דר' יהודה, כולי תנויי בנויקין הוה- העיר בהערות הגרי"ש בברכות (כ.)**, היתכן דכל לימוד של ר' יהודה הי' בנויקין, הרי יש לנו מימרות מר' יהודה בכל הש"ס. וביאר דודאי עסק ר' יהודה בכל התורה, אלא דעיקר לימודו הי' דוקא בנויקין, ולא הי' שיך לשאול אצלו בכל הש"ס, וציין להא דאי' בספר חסידים, דטען מס' מועד קטן קמי הקב"ה דאין עוסקין בה כמו בשאר מסכתות, אלמא שיש טענה גם על מה שאינן המסכת נלמד כמו השאר מסכתות, אע"ג דיש מי שלומדין אותה.

(כד) **אלא הקב"ה ליבא בעי- פ"י התורת חיים**, שהכל תלוי בלב, כי בו משכן הנשמה, וכל האברים גירי בתרי', וכל העוסק בתורה ומצות ואין לבו לשמים, הרי הוא כגוף בלא נשמה.

(כה) **רב אמר נצטרע- פ"י התורת חיים**, לפי שהוא סיפר לה"ר, ועונש מספרי לה"ר צרעת הוא.

(כו) **ג' מלאכי חבלה נזדמנו לו- פ"י הבן יהודע**, נראה הטעם בשביל שחטא בלה"ר, שהוא שקול כנגד הג' עבירות, ולכן מי שמספר לה"ר ברא ג' משחיתים, א' מעון ע"ז, וא' מעון ג"ע, וא' מעון ש"ד, ואותם ג' מלאכי חבלה אשר ברא אותם, הם נזדמנו להענישו בג'.

(כז) **א' ששכח תלמודו וא' ששרף נשמתו- פ"י התורת חיים**, דאי לאו דשכח תלמודו תחלה, לא היתה האש שולטת בנשמתו, כדאמרי' בסוף חגיגה, דתלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן.

(כח) **דואג ואחיתופל לא ראו זה את זה, דואג בימי שאול, ואחיתופל בימי דוד- פ"י המהרש"א**,

הכוונה ח"ו שיש דאגה למעלה, אלא משל הוא כלשון בנ"א, וכדי שלא יאמרו שהי' מוכרח לעשות כן, לכן נקט לשון זה דהוי כאילו ספק הוא. וע"ע ביד רמה שכ' דבתחלה דואג הקב"ה שמא יצא רשע זה לעולם, לאחר שיצא אמר ויי שיצא ווי שיצא זה (ומשמע דלא גרס "לתרבות רעה").

(יט) **לא גבור בתורה אתה, מה תתהלל ברעה, וכי- פ"י המהרש"א**, שאתה גבור בתורה, ואין זה תהלתך שאתה עוסק בלה"ר. והעיון **יעקב פ"י**, ואיך תתהלל ברעה לדבר לה"ר, הא התורה מצלת מלה"ר. והמשיך דאם אין התורה מצלת אותך, היינו משום דלא חסד קל נטוי עליך, שלא למדת תורה לשמה. וכע"ז כ' **העין אליהו**, דתורה שהוא מן השפה ולחוץ לא מהני לתקן מה שסיפר לה"ר, משום דלא הי' לשמה, אלא משפה ולחוץ.

(כ) **רבש"ע ימות דואג- הק' הסנהדרי קטנה**, איך התפלל דוד שימות דואג, הא ענוש לצדיק לא טוב, ודוד עצמו אמר יתמו חטאים ולא חוטאים. ותי' דדוקא אותן הרשעים שהם רע לשמים ואינם עושים לו רעה, או אם עשו לו רעה ופסקו, בזה צריך להעביר על מדותיו ולמחול להם, אבל אותן בנ"א שעומדים עליו ורוצים עדיין להרע לו, פשיטא דכמו דהבא להרגך השכם להורגו, ה"נ מותר להתפלל עליהם שימותו.

(כא) **שהי' סופר שלש מאות הלכות פסוקות במגדל הפורח באויר- ע' רש"י שהביא ד' פירושים בזה. והבן יהודע כ' דיש לפרש דינים של מגדל פורח באויר י"ל דהיינו מה שנתחדש מכמה שנים, דהיינו אוירון (והוא קרא אותה "מרכב אל הו'א"), ואף דנתחדש מקרוב, מ"מ נראה דודאי הי' מצוי בדי הראשונים קודם זמן דואג ואחיתופל וגם אחריהם, ואפשר שהי' ג"כ בדורות התנאים, אלא שאח"כ נשתכחה חכמה של המגדל הזה, עד זמן הקרוב. ויש כמה שאלות הנוגעים בענין זה, הם בענין טומאה וטהרה, הן בענינים אחרים.**

ניסן תשפ"ה

שבא לאשמעינן שאילו הי' בזמן א', אפשר
לא הי' יכול דוד לקום מפני עצתם הרעה אליו.

To receive via email, or for הערות, please email mareimekomos@gmail.com